

SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN BAĞIMLILIK YAPICI MADDE KULLANAN BİREYLERE YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Analysis of Attitudes Towards Drug Addicts Among Students of Health Sciences Faculty

Fadime Üstüner Top¹, Hatice Genç¹, Hatun Erkuran¹, Esra Kaymak¹, Şimal Göllü¹, Emine Aydın Pekdemir¹

ÖZET

Amaç: Bu çalışma Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Kesitsel ve tanımlayıcı tipte olan araştırmanın evrenini 2008-2009 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 305 öğrenci oluşturmuş, 244 (%80) kişi ile çalışma tamamlanmıştır. Araştırmanın veri toplama aracı; öğrencilerin kişisel bilgilerini içeren sorular ve "bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum ölçeği"nden oluşmaktadır. Veriler bilgisayar ortamında SPSS 16.0 paket programı yardımıyla değerlendirilmiştir.

Bulgular: Çalışmaya 244 (%97,5'i kız, %2,5'i erkek) öğrenci katılmış olup öğrencilerin yaş ortalaması 20,59±1,82 (17-31) olarak bulunmuştur. Tutum ölçeğinden alınan puanların ortalaması 57,23±7,68 (27-81) bulunmuştur. Bu ortalamaya ve dağılım şekline göre Sağlık Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum puanlarının normalden biraz sağa çarpık bir dağılıma sahip olduğu görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarının anne eğitim düzeyi açısından anlamlı düzeyde farklı olduğu saptanmıştır (p<0,05).

Sonuç: Öğrencilerinin bağımlılık yapıcı maddeyi kullanan bireylere yönelik tutumlarının olumlu olduğunu ve eğitim yaşamları boyunca devam eden bu tutum ile meslek yaşamlarında sağlıklı/hasta birey ve topluma model olacaklarını göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Bağımlılık, bağımlılık yapıcı madde, öğrenci, tutum.

SUMMARY

Objective: This study was done to investigate the attitudes assumed by the students of the Faculty of Medical Sciences towards the individuals taking drugs that cause addiction.

Method: The population of this research, both descriptive and dimensional, was formed by 305 students attending school in the academic year of 2008-2009, but the research was able to be completed with the involvement of only 244 (%80) students. In this research were used a questionnaire form in which is included students' personal information and an attitude-scale for individuals taking drugs as the data-gathering tools. The data obtained were evaluated with a packet program 'SPSS 16.0.'

Results: 244 students, of whom 97,5 % female and 2,5% male, were involved in the study. The students' average age was found to be 20,59±1,82 (17-31) and their average point on the attitude-scale was found to be 57,23±7,68 (27-81). The results obtained indicated that the attitude-score for drug-taking, which the students at Faculty of Medical Sciences got, had a more right-bent disperse than normal. The attitude assumed by the University students towards the individuals who take drugs was found to be at a significant level on the part of mothers' educational level (p<0,05).

Conclusion: It was found that students' attitude towards the individuals who take drugs were positive. The students with such positive attitude are thought to provide a good model for healthy/unhealthy individuals and the society in which they are throughout their professional lives.

Key words: Addiction, drugs causing addiction, student, attitude.

GİRİŞ

Gençlik dönemi, insanoğlunun çocukluktan erişkinliğe geçişinde yer aldığı; bedensel, ruhsal ve toplumsal alanlarda çok çeşitli, hızlı değişimlerin rol oynadığı bir gelişme çağıdır (1).

Üniversite gençliği de gençlik yıllarının sıkıntılarını en yoğun yaşayan kesimdir. Yeni bir sosyal çevre ve arkadaş ortamına adım atan genç kendini ve çevresini daha farklı ve gerçekçi olarak algılar. Kendinde ve toplumda olan değişimlerin ya da çalkantıların farkındadır (1,2). Bir yandan kendi kişilik gelişimi ve beraberinde getirdiği sorunları yaşarken, öte yandan aileden ayrı kalmanın ve üniversite yaşantısının getirdiği zorluklarla karşı karşıyadır. Üniversiteli genç sorunlarla baş etme, rahatlatma ya da sorunlarını unutma amacıyla alkol, sigara ve bağımlılık yapıcı madde kullanımına yönelebilmekte ve bağımlılık riski gelişebilmektedir (3,4,5,6).

Bağımlılık dışarıdan alınan kimyasal maddelere ruhsal, fiziksel ya da hem ruhsal hem de fiziksel olarak düşkün olmak gereksinimi içerisinde bu maddelere yer ayırması olarak da ifade edilebilir. Kişisel bir hoşnutluk yaratır. Her birey için farklı bir şiddeti vardır. Etkisi zamanla sınırlı ve geçicidir (7,8).

Son yıllarda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde toplumları tehdit eden en büyük tehlikelerden biri bağımlılığa neden olan madde kullanımıdır (9). Yapılan araştırmalarda madde kullanımının tüm dünyada artma eğiliminde olduğu, özellikle de madde kullanımına başlama yaşının düştüğü ve gençlerde madde kullanma oranlarının ileri yaşa göre daha fazla arttığını düşündüren bulgular elde edilmektedir (10,11,12).

Madde kullanımındaki artışa paralel olarak, madde kullanımına bağlı bireysel ve toplumsal sorunlarda da artış olmakta, maddenin etkilerine bağlı olarak bireylerin beden ve ruh sağlıklarının bozulmasının yanında, kötüye kullanım ya da bağımlılıkla ilişkili alarak kişiler arası ilişkiler bozulmakta, okul başarıları düşmekte, ailede ve iş yerinde çatışmalar ortaya çıkmakta, maddenin yarattığı etkiye bağlı olarak riskli davranışlar artmakta, intihar, adam yaralama, öldürme, iş ve trafik kazalarında artış görülmektedir (13,14). Madde kullanımı sadece tıbbi ya da psikolojik açıdan değil, toplumu sosyal, kültürel, ekonomik ve hukuki yönlerden de etkilemektedir. Böyle bir yapı içinde madde kullanımına karşı tutumlar ve damgalamada büyük değişkenlikler gösterebilmektedir. Madde kullanıcılarının içinde bulunduğu çeşitli durumlar, tutumların olumsuz veya olumlu olmasını etkilemektedir (15).

Geçmişten günümüze değin toplumsal gereksinimlere duyarlı olan ve toplumun sağlık sorunları ile ilgilenen hemşireler özellikle son yıllarda bilimsel, teknolojik, ekonomik,

sosyokültürel ve politik gelişim/değişimlerden etkilenmişlerdir. Bu değişim ve gelişmelere paralel olarak hemşirelik; insanı tanımayı ve insanın yaşam süresi boyunca deneyimlediği sağlık/hastalık durumlarında gereksinim duyduğu bakım ve uygulamaları gerçekleştirmektedir (16).

Alkol ve madde kullanımı, dünyada ve ülkemizde giderek artan bir halk sağlığı problemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle gençlerde ve bu gençlerin büyük bir bölümünü oluşturan üniversite öğrencilerinde problemin boyutu daha fazla önem kazanmıştır (10).

Bu araştırmada hem madde kullanımına başlamada risk grubu olan ve hem de sahip olacağı olumlu davranışlarla topluma rol modeli olması beklenen Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılan kesitsel ve tanımlayıcı bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini 2008- 2009 yılında Giresun ili Piraziz ilçe merkezinde bulunan Sağlık Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören 15 erkek ve 290 kız öğrenci olmak üzere toplam 305 öğrenci oluşturmaktadır. Hazırlanan anket formu Kasım 2008'de Giresun Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde eğitim ve öğrenimini sürdüren, çalışmaya katılmada istekli ve bilgi vermeyi kabul eden 244 (%80) öğrenciye uygulanmıştır.

Araştırmanın veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. Veri toplama aracının birinci bölümü öğrencilerin kişisel bilgilerine ilişkin soruları kapsamaktadır. İkinci bölüm de ise Kasım Aksoy ve Bülent Tansel'in geliştirdikleri DSÖ'nün önerdiği kurallara uygun olarak hazırlanan "Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır.

Kullanılan tutum ölçeği toplam 23 sorudan oluşmaktadır. Ölçek maddelerine verilen tepkiler 1 ile 5 puan arasında puanlandırılmıştır. Bu durumda 1 (Tamamen katılıyorum), 2 (Biraz katılıyorum), 3 (Kararsızım), 4 (Katılmıyorum), 5 (Hiç katılmıyorum) karşılığında ele alınmıştır. Tutum ölçeğinden alınacak en düşük puan sınırı 23, en yüksek puan sınırı 115'tir. Bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutum içeren ifadelerin puanlanması sonucu elde edilecek puanların yüksekliği bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumların olumlu olduğunu, düşüklüğü ise bağımlılık yapıcı maddeleri kullanan bireylere yönelik tutumların olumsuz olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın gerçekleştirilmesi için

kurumdan resmi izin alınmıştır. Uygulamadan önce öğrencilere araştırma hakkında bilgi verilerek sözlü onamları alınmıştır. Uygulamalar ortalama 10 dakika kadar sürede tamamlanmıştır.

Ölçeklerden elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılıp istatistiksel analizi SPSS 16,0 paket programında, tek yönlü varyans analizi, ki-kare testi kullanılarak yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin %97,5'i (238) kız, %2,5'i (6) erkektir. Yaş ortalaması $20,59 \pm 1,82$ olan öğrencilerin %62,3'ü 20-22 yaşları arasındadır (Tablo 1).

Öğrencilerin %62,3'ünün hemşirelik bölümünde, %25'inin 4. sınıfta öğrenimini sürdürdüğü belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %90,2'si anne-babasının birlikte yaşadığını, %60,2'si annesinin ilköğretim mezunu, %34,8'i babasının ilköğretim mezunu ve %42,6'sı ailesinin aylık gelirinin 500-999 YTL arasında olduğunu ifade etmiştir (Tablo 1).

Öğrencilere bağımlılık yapıcı maddelerin nerelerden temin edildiği sorulduğunda %77,0'ı (188) sokak satıcıları, %92,6'sı (226) arkadaş çevresi, %82,0'ı (200) bar ve diskolardan temin edilebildiğini belirtmiştir (Birden fazla seçenek işaretletmiştir).

Araştırmaya katılan bireylerin %12,3'ü (30) bağımlılık yapıcı madde kullanılan ortamda bulunmuşken, %87,7'si (214) bulunmadığını belirtmiştir. Öğrencilerin %95,5'inin (233) ailesinde bağımlılık yapıcı madde kullanan veya tedavisi görmüş kimse yokken, %4,5'inin (11) ailesinde madde kullanan biri olduğu ifade edilmiştir. Öğrencilerin %94,3'ü (230) bağımlılık yapıcı maddeyi hiç denememişken, %4,2'i (10) bir kez denemiş, %1,6'ı (4) birkaç kez denemiştir.

Bağımlılık yapıcı maddeyi deneyen öğrencilerin ilk kez deneme zamanları sorulduğunda; %2,5'i (6) üniversite döneminde, %2,0'ı (5) lise döneminde, %0,8'i (2) ilköğretim döneminde denediğini, bağımlılık yapıcı maddeyi deneyen öğrencilerin %3,3'ü (8) merak nedeniyle, %2,4'ü (6) arkadaş, tanıdık nedeniyle denediğini belirtmiştir.

Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğinden alınan puanların ortalaması $57,23 \pm 7,68$ (27-81) bulunmuş, bu ortalamaya ve dağılım şekline göre tutum puanları normalden biraz sağa çarpık bir dağılıma sahiptir.

Farklı yaş gruplarındaki öğrencilerin BYM (Bağımlılık Yapıcı Madde) kullanan bireylere yönelik tutumları birbirinden farklı mıdır? sorusuna cevap bulabilmek için öğrencilerin yaş aralıkları 17-19, 20-22, 23-25, 26 ve üzeri olmak üzere 4 gruba ayrılmıştır. 17-19 yaşlar arası tutum puanları ortalaması $57,95 \pm 8,06$ (n=66), 20-22 yaşlar arası için tutum puanları ortalaması $56,85 \pm 7,62$ (n=152), 23-25 yaşlar arası tutum puanları ortalaması $57,48 \pm 7,51$ (n=23), 26 ve üzeri için $58,33 \pm 3,51$ (n=3) olarak bulunmuştur.

Öğrencilerin bağımlılık yapıcı maddeler tutum düzeylerinin yaş değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve elde edilen puan ortalamaları arasında, farklı yaşta olmalarına rağmen anlamlı düzeyde farklılık bulunmamıştır ($F=0,347$, $p>0,05$).

Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine göre BYM kullanan bireylere yönelik tutumları sorgulandığında anneleri okur-yazar olmayan öğrencilerin tutum ortalamaları $59,00 \pm 5,63$ (n=22), okur-yazar olan öğrencilerin tutum ortalamaları $57,5 \pm 9,29$ (n=16), ilköğretim mezunu olan öğrencilerin tutum puanları ortalamaları $56,66 \pm 7,17$ (n=147), ortaokul mezunu olan öğrencilerin tutum puanları ortalamaları $58,12 \pm 7,26$ (n=26), lise mezunu olan öğrencilerin tutum ortalamaları $58,96 \pm 8,78$ (n=26), yüksek okul veya fakülte mezunu olan öğrencilerin tutum ortalamaları $57,50 \pm 9,79$ (n=7) olarak bulunmuştur. BYM kullanan bireylere yönelik tutum düzeylerinin anne eğitim düzeyi değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi ile anneleri okur-yazar olmayan öğrencilerin tutum puanları ortalamaları, annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerden anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur ($F=3,385$, $p=0,03$).

Üniversite öğrencilerinin babalarının eğitim durumuna göre BYM kullanan bireylere yönelik tutumları irdelendiğinde; babaları okur-yazar olan öğrencilerin tutum puanları ortalaması $54,0 \pm 12,49$ (n=3), ilköğretim mezunu olanların tutum ortalaması $56,95 \pm 6,61$ (n=85), ortaokul mezunu olanların tutum ortalaması $58,12 \pm 7,52$ (n=49), lise mezunu olanların tutum ortalaması $56,93 \pm 7,71$ (n=58), yüksek okul-fakülte mezunu olanların tutum ortalaması $58,31 \pm 8,39$ (n=45), lisansüstü olanların tutum ortalaması $46,50 \pm 13,3$ (n=4) bulunmuştur. BYM kullanan bireylere yönelik tutum düzeylerinin baba eğitim değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve elde edilen puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılıklar bulunmamıştır ($F=2,064$, $p>0,05$).

Öğrencilerin bölümlerine göre BYM'yi bilip bilmemelerinin farklılık gösterip göstermediği incelenmiş; Tablo 2'de öğrencilerin bölümlerine göre BYM'yi bilip bilmeme durumlarına ait sayısal dağılımları, yüzdeleri, χ^2 sonuçları verilmiştir.

Tablo 2'de Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin bölümlerine göre esrar maddesini bilip/bilmeme etmeni açısından incelendiğinde ebelik bölümü öğrencilerin 90'ının bildiği, 2'sinin bilmediği, hemşirelik bölümü öğrencilerin 143'ünün bildiği, 9'unun bilmediği; diğer bağımlılık yapıcı maddeleri bilip/bilmeme etmeni açısından incelendiğinde ebelik bölümü öğrencilerinin 22'sinin bildiği, 70'inin bilmediği hemşirelik bölümü öğrencilerinin 72'sinin bildiği, 80'inin bilmediği görülmektedir. Buna göre esrar, eroin, kokain, ecstasy gibi bağımlılık yapıcı maddeleri

bilip/bilmeme durumları açısından aralarında anlamlı bir fark bulunmazken ($p>0,05$), diğer olarak belirtilen (alkol, sigara) bağımlılık yapıcı maddeleri bilip/bilmeme durumu bakımından bölümler arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0,05$).

Öğrencilerin sınıflarına göre bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları sorgulandığında; 1.sınıfların tutum puanları ortalaması $57,38\pm7,37$ ($n=68$), 2.sınıfların tutum puanları ortalaması $58,00\pm8,34$ ($n=55$), 3.sınıfların tutum puanları ortalaması $57,07\pm8,45$ ($n=60$), 4.sınıfların tutum puanları ortalaması $56,51\pm6,63$ ($n=61$) olarak saptanmıştır. Öğrencilerin sınıfları ile bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumları arasında istatistiksel olarak

anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F=0,379$, $p>0,05$).

Öğrencilerin bölümlerine göre bağımlılık yapıcı maddeyi deneme/kullanma nedenleri arasındaki fark incelendiğinde; Tablo 3'te öğrencilerin bağımlılık yapıcı maddeyi deneme nedenlerine ait sayısal dağılımları, yüzdeleri, χ^2 sonuçları verilmiştir.

Tablo 3'te öğrencilerin BYM deneme/kullanma nedenleri, bölümlerine göre özenti etmeni açısından incelendiğinde ebelik bölümü öğrencilerinin 84'ünün evet dediği, 8'inin hayır dediği, hemşirelik bölümü öğrencilerinin 138'inin evet, 14'ünün hayır dediği görülmektedir. Öğrencilerin okuduğu bölümleri ile bağımlılık yapıcı maddeyi deneme/kullanma nedenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 1: Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Ait Bulguların Dağılımı

Değişkenler	N	%
Yaş Grupları		
17-19	66	27.0
20-22	152	62.3
23-25	23	9.4
26 ve üzeri	3	1.2
Bölüm		
Ebe	92	37.7
Hemşire	152	62.3
Sınıf		
1	68	27.9
2	55	22.5
3	60	24.6
4	61	25.0
Anne-baba		
Birlikte	220	90.2
Ayrı	13	5.3
Diğer	11	4.5
Anne Eğitim		
Okur-yazar değil	22	9.0
Okur-yazar	16	6.6
İlkokul mezunu	147	60.2
Ortaokul mezunu	26	10.7
Lise mezunu	26	10.7
Yüksek okul veya fakülte	7	2.8
Baba Eğitim		
Okur-yazar	3	1.2
İlkokul mezunu	85	34.8
Ortaokul mezunu	49	20.1
Lise mezunu	58	23.8
Yüksek okul ve yafakülte	45	18.4
Yüksek lisans	4	1.6
Ailenin Aylık Geliri		
1-499YTL	28	11.5
500-999YTL	104	42.6
1.000-1.499YTL	84	34.4
1500 ve üzeri	28	11.5
Yaşadığı Yer		
Yalnız evde	12	4.9
Ailemle	29	11.9
Arkadaşımla evde	72	29.5
Devlet yurtdında	105	43.0
Özel yurtda	18	7.4
Diğer	8	3.3

Tablo 2: Öğrencilerin Bölümlerine Göre Bağımlılık Yapıcı Maddeleri Bilip/Bilmeme Durumunun Sayısal Dağılımları

Bağımlılık Yapıcı Maddeler	Ebe		Hemşire		χ^2	p
	n	%	n	%		
Esrar						
Biliyor	90	38.6	143	61.4	1.869	0.147
Bilmiyor	2	18.2	9	81.8		
Erolin						
Biliyor	90	37.7	149	62.3	0.011	0.624
Bilmiyor	2	40.0	3	60.0		
Kokain						
Biliyor	87	38.7	138	61.3	0.138	0.208
Bilmiyor	5	26.3	14	73.7		
Ecstasy						
Biliyor	59	37.1	100	62.9	0.069	0.792
Bilmiyor	33	38.8	52	61.2		
Diğer						
Biliyor	22	23.4	72	76.6	13.31	0.000
Bilmiyor	70	46.7	80	53.3		

Tablo 3: Öğrencilerin Bölümlerine Göre BYM Deneme/Kullanma Nedenlerinin Sayısal Dağılımı

Deneme/Kullanma Nedenleri	Ebe		Hemşire		χ^2	p
	n	%	n	%		
Merak						
Evet	80	37.2	135	62.8	0.189	0.404
Hayır	12	41.4	17	58.6		
Özenti						
Evet	84	37.8	138	62.2	0.019	0.544
Hayır	8	36.4	14	63.6		
Arkadaş						
Evet	78	36.3	137	63.7	1.566	0.148
Hayır	14	48.3	15	51.7		
Anne-Baba						
Evet	25	32.9	51	67.1	1.087	0.184
Hayır	67	39.9	101	60.1		
Akraba						
Evet	17	37.8	28	62.2	0.000	0.560
Hayır	75	37.7	124	62.3		
Diğer						
Evet	7	18.9	30	81.1	6.553	0.070
Hayır	85	41.1	122	58.9		

TARTIŞMA

Giresun Üniversitesine bağlı Sağlık Bilimleri Fakültesinde okumakta olan 305 kişiyi kapsayan bu araştırmada öğrencilerin BYM kullanan bireylere yönelik tutumları incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular şunlardır:

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması $20,59 \pm 1,82$, %62,3'ü hemşire, yüksek öğrenimleri süresince %43,0'ı devlet yurdunda kalmakta, %42,6'sının ailesinin aylık geliri 500-999 TL arasında değişmekte ve %90,2'sinin anne babası birlikte yaşamaktadır. Demirhan'ın çalışmasında anne ve babaların %94,9'unun birlikte yaşadıkları belirtilmiştir(17). Çalışmamızdan elde edilen sonuçlar bu bulgularla benzerlik göstermektedir.

Öğrencilerin büyük çoğunluğunu anne babası birlikte yaşamaktadır. Ebeveynlerin birlikte yaşaması ve iyi geçinmesinin çocukların anne-babaları ile olumlu ilişkiler kurmasını etkilediği söylenebilir. Yapılan araştırmalar dağılmış veya bozuk aile yapısına sahip çocukların büyük çoğunluğunun madde kullanma eğilimi gösterdiklerini belirtmektedir(18,19). Bulgularda anlamlı düzeyde farklılıkların bulunamamasının nedeni olarak; katılımcıların ebeveynlerinin birlikte yaşamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması sonuçlarına göre Türkiye genelinde okur-yazar olmayanların oranı erkeklerde %13,0, kadınlarda %29,1 iken, ilkököl mezunu olanlarda bu oran erkeklerde %71, kadınlarda %55 olarak bulunmuştur (18). Araştırmamızda yer alan öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyi ülkemiz ortalamalarına göre daha yüksektir.

Araştırma grubuna alınan öğrencilerin büyük çoğunluğu bağımlılık yapıcı maddelerin arkadaş çevresinden temin edildiğini belirtmiştir. %12,3'ü bağımlılık yapıcı madde kullanılan bir ortamda bulunmuş ve çoğunluğu ailesinde madde kullanan veya tedavi görmüş kimse olmadığını belirtmiştir. Olumlu ebeveyn modeli, maddenin zararı konusunda ailenin düşüncesi, aile içi denetim, ailede kötüye kullanım öyküsü, öfke kontrolü gibi faktörler çocukluk ve ergenlik döneminde kişinin madde kullanmaya başlamasındaki risk faktörleridir (20,21). Buna göre araştırmamızda yer alan öğrencilerin ailelerinin olumlu örnek teşkil ettiği söylenebilir.

Öğrencilerin BYM kullanılan ortamda bulunup bulunmamalarına göre bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarının farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde fark $p \leq 0,05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Sosyal öğrenme modeli belli bir kültür içinde herhangi bir bağımlılık yapıcı maddenin kullanımının yaygınlığını belirleyen en önemli faktörlerin o maddenin erişilebilirliğinin kolaylığı, maddelerin kullanıldığı

ortamlarda bulunmak, maddenin kullanımındaki sınırlamalar ve maddenin kullanımına ilişkin politikalar olduğunu varsaymaktadır (22,23).

Öğrencilerin %5,7'si bağımlılık yapıcı maddeyi denemiştir, araştırma kapsamına alınan öğrencilerden BYM'yi kullanmaya devam eden birey yoktur. Başka bir araştırmada öğrencilerin %0,8'i BYM'yi kullanmaktadır (17). Araştırma bulgularımız bu bulgularla benzerlik göstermemektedir. Neden olarak; öğrencilerin küçük şehirde olmaları, BYM'ye ulaşamamaları, ailelerinin gelir durumu, ebeveynlerinin eğitim durumu gösterilebilir.

Bağımlılık yapıcı maddeyi deneyen öğrencilerin ilk olarak %2,3'ü üniversite, %2,0'ı lise döneminde denediğini belirtmiştir. Bu dönemler gencin akran grubuna kendini kabul ettirmeye çalıştığı, akran grubunun etkisinde kaldığı bir dönemdir (24). Bu nedenle de lise ve üniversite döneminde gençlerin bu maddeleri denemeye ve kullanmaya yatkın olabileceği düşünülmektedir.

Farklı yaş grubundaki öğrencilerin BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının birbirinden farklı olup olmadığı incelendiğinde önemli düzeyde fark olmadığı görülmüştür. Fark $p > 0,05$ düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Başka bir araştırmada tutum puanları ortalaması en yüksek 25 yaş ve üzerindeki öğrencilerde bulunmuş, yaş aralıkları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (25). Araştırma bulgularımız bu bulgularla benzerlik göstermektedir.

Uluğ'a göre bağımlılık yapıcı maddelerin deneme kullanma etmeni açısından sıklık ve yaygınlık oranları 18 ile 29 yaş grubu arasında en yüksek olup 30-44, 45 ve üzeri yaş grupları üzerinde giderek düşmektedir. Yaş gruplarına özgü sıklık ve yaygınlık oranlarına dayanılarak elde edilen sonuçlar madde bağımlılığı gelişme riskinin ve sıklığının özellikle 15 ile 25 yaşları arasında yoğunlaştığını göstermektedir (26,27). Böylece belirtilen yaş grubunda başlayacak madde kullanımına bağlı olarak kişide toleransın gelişimi ile maddelere yönelik olumlu bir bakışın gelişimine neden olabilecektir.

Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine göre bağımlılık yapıcı madde kullanan bireylere yönelik tutumlarının farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiş ve buna göre okur-yazar olmayan annelerin lehine önemli düzeyde fark olduğu görülmüştür. Fark $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Annenin çocukların psikolojisi ve ergenlik konularında bilgi sahibi olması ve çocuğuna nasıl davranacağını bilmesi, çocuğuya gerektiği gibi ilgilenmesi, çocukların psikolojilerini ve madde kullanma eğilimlerini etkilediği düşünülmektedir.

Üniversite öğrencilerinin babalarının eğitim durumlarına göre BYM kullanan bireylere yönelik tutumlarının farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiş ve fark $p > 0,05$ düzeyinde önemsiz bulunmuştur. Başka bir araştırmada babaları ilkököl

mezunu olan öğrencilerin ortalamaları, babaları fakülte mezunu olan öğrencilerin tutum puanları ortalamalarından anlamlı düzeyde daha düşük olduğu görülmüştür(25). Bu bulgular bizim çalışma bulgularımızla benzerlik göstermemektedir. Bunun nedeni olarak araştırma grubumuza alınan öğrencilerin babalarının eğitim seviyeleri arasında fazla bir sayı farkının olmaması gösterilebilir.

Öğrencilerin bölümlerine göre BYM'yi bilip bilmemelerinin farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde bölümler arasında önemli bir fark bulunmamıştır. Fark $p>0,05$ düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Araştırmamızda öğrencilerin en çok esrar, eroin ve kokaini bildikleri anlaşılmaktadır. Genel olarak öğrenciler eroin ve kokain gibi maddeleri görsel ve yazılı medyanın da etkisi ile daha çok bildikleri ancak sentetik türevli (ecstasy gibi) maddeleri çoğu zaman enerji veren maddeler olarak yanlış bir biçimde tanıdıkları bilinmektedir(28,29).

Öğrencilerin bölümlerine göre BYM'yi deneme, kullanma nedenlerinin farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Yapılan araştırmalarda BYM kullanmaya başlama sebepleri; merak, arkadaş etmeni, kendini kanıtlamak, olgunlaştıracaklarını düşünmek, kendine güvensizlik, yalnızlık, sıkıntı, duygularıyla başa çıkamama ve başa çıkma yöntemlerini bilememe şeklinde belirtilmektedir (30,31,32). Araştırma bulgularımız bağımlılık yapıcı maddeleri kullanma nedenleri arasında merak, arkadaş ve özenti faktörleri önemli yer teşkil etmektedir. Öğrencilerin içinde bulundukları arkadaş çevrelerinin tutumları da kendi düşüncelerini etkileyebilmekte ve madde kullanımına yönltebilmektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak; öğrencilerin bağımlılık yapıcı maddeyi kullanan bireylere yönelik tutumlarının olumlu olduğu ve eğitim yaşamları boyunca devam eden bu tutum ile meslek yaşamlarında sağlıklı/hasta birey ve topluma model olacakları görülmektedir.

Yüksek öğrenim sürecinin gençlerin çoğunluğunun alışageldikleri toplum veya ortamdan uzaklaşarak yeni bir ortam veya duruma uyum sağlamak durumunda bulundukları, yaşamlarında köklü değişikliklerin oluşmaya başladığı bir dönem olduğu ve bu nedenle çevreleri ile yeni bir uyum süreci işlemeye başladığı düşünüldüğünde öğrencilerin özellikle bağımlılık yapıcı maddeler konusunda bilinçlendirilmeye olan ihtiyaçları önemli bir yer teşkil etmektedir.

Madde bağımlılığı ile mücadele çerçevesinde hazırlanan ve uygulanan eğitim ve program çalışmalarında bütün toplum etkin rol alabilmeli, aynı zamanda madde bağımlılığı konusunda eğitimden

geçirilmelidir. Sadece bağımlı olan veya risk altında bulunan grupların eğitimi yetersiz ve eksik kalabilecektir. Dolayısıyla her gruba farklı ve özel eğitim programları uygulanarak başta anne-babalar, öğretmenler, idareciler vb. eğitim verilmelidir.

KAYNAKLAR

- 1- Kundakçı U A, Gaziantep Üniversitesindeki Bazı Bölümlerde 1. ve 4. Sınıflarda Okumakta Olan Öğrencilerin Sigara Bağımlılığı Konusundaki Bilgi, Tutum ve Davranışları, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep, 2006.
- 2- Yeşilyaprak B, Üniversite Gençlerinin Psikolojik Sorunları, Psikoloji Dergisi 1986; 5:80-84.
- 3- Aksaç S, Ergenlerde Stresle Başa Çıkma Tarzları ile Cinsiyet Arasındaki İlişki, Türk Psikoloji Bülteni 2004; 10:164-170.
- 4- Altında A, Yanık M, Yengil E, Karazeybek A H, Şanlıurfa'da Üniversite Öğrencilerinin Madde Kullanımı, Bağımlılık Dergisi 2005; 6: 60-64.
- 5- Erdem G, Eke C Y, Ögel K, Taner S, Lise Öğrencilerinde Arkadaş Özellikleri ve Madde Kullanımı, Bağımlılık Dergisi 2006; 7:111-116.
- 6- Yılmaz G, İbiş S, Sevindi T, Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Sigara ve Alkol Kullanımının Değerlendirilmesi, Bağımlılık Dergisi 2007; 8: 85-90.
- 7- Gürpınar D, Tokuçoğlu L, Bağımlılık Yapan Maddeleri Kullanmak İçin Duyulan Arzu ve Bu Maddelerle İlgili Rüyalara, Bağımlılık Dergisi 2006; 7:38-43.
- 8- Çelik M V, Madde Bağımlılığı ile Mücadelede Ortaöğretim Öğretmenlerinin Yeri ve Önemi, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2006.
- 9- Alpay N, Karamustafalıoğlu N, Kükürt R, Karanan H E, Madde Kullanan Hastaların Gençlik Dönemlerindeki Hal ve Gidiş Bozuklukları, Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi 1998; 11:5-8.
- 10- Coşkun F, Gaziantep Üniversitesi Merkez Kampüsündeki Lisans Öğrencilerinde Alkol ve Madde Kullanma Durumu, Doktora Tezi, Gaziantep, 2008.
- 11- Comerci G D, Schwebel R, Substance Abuse; an Overview, Adolesan Med. 2000; 11:79-101.
- 12- Doğan O, Sivas İlindeki Lise Öğrencilerinde Madde Kullanımı Yaygınlığı, Bağımlılık Dergisi 2001; 2:53-56.
- 13- Saraçlı Ö, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Öğrencilerinde Sigara, Alkol ve Madde Kullanımı ile İlişkili Bireysel ve Psikososyal Faktörler, Doktora Tezi, Zonguldak, 2007.
- 14- Yiğit Ş, Khorshid L, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Öğrencilerinde Alkol Kullanımı ve Bağımlılığı, Bağımlılık Dergisi 2006; 7:24-30.
- 15- Ögel K, Alkol ve Madde Kullanım Bozukluklarında Damgalanma, Çocuk ve Ergen

- Madde Bağımlılığı Araştırma, Tedavi ve Eğitim Merkezi 3P dergisi, Eylül 2004; 12, Ek Sayı:3.
- 16- Aktaş A, Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Sigara Kullanımına İlişkin İnanç, Tutum ve Davranışları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005.
 - 17- Demirhan H, Denizli İli Tavas İlçe Merkezinde Yer Alan Ortaöğretim Öğrencilerinde Sigara Alkol ve Uçucu Madde Kullanımı, Yüksek Lisans Tezi, Denizli, 1999.
 - 18- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması-1993, Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Macro International Inc, Ankara,1994.
 - 19- Jacobs D R, Resnick M D, Patterns of Health-Compromising Behaviors Among Minnesota Adolescents: Sociodemographic Variations. American Journal of Public Health, November 1996; 86:1599-1606.
 - 20- Cihanını A, An Approach to Drug Abuse, Intoxication and Withdrawal, American Family Physician 2000.
 - 21- Deborah R, Simkin M D, Ergen Madde Kötüye Kullanımı, Kaplan& Sadock's, Comprehensive Textbook of Psychiatry 2007; 4:3471-3473.
 - 22- Ögel K, Tamar D, Evren C, Çakmak D, Lise Gençleri Arasında Sigara Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı, Türk Psikiyatri Dergisi 2001; 12:47-52.
 - 23- Jerome H, Jaffe M D, James C, Madde Kullanımına Bağlı Bozukluklar: Giriş ve Genel Bakış, Comprehensive Textbook of Psychiatry Güneş Kitapevi, cilt 2, s:1137-1168. 2007.
 - 24- Ögel K, Madde Kullanım Bozuklukları Epidemiyolojisi, Türkiye Klinikleri Dahili Tıp Bilimleri Dergisi Psikiyatri 2005; 1:61-64.
 - 25- Tansel B, Üniversite Öğrencilerinin Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanan Bireylere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi, Yüksel Lisans Tezi, Mersin, 2006.
 - 26- Uluğ B, Madde Kullanımı ve İlişkili Bozukluklar, Psikiyatri Temel Kitabı, Hekimler Yayın Birliği Yayınları Ankara, 1997.
 - 27- Brabbins ve People, Drug Induced Psychosis, British Journal of Psychiatry 1996.
 - 28- Kuğu N, Akyüz G, Erşan E, Doğan O, Sanayi Bölgesinde Çalışan Çıraklarda Madde Kullanımı ve Etkileyen Etmenlerin Araştırılması, Anadolu Psikiyatri Dergisi 2000; 1: 19-25.
 - 29- Growing L R ve arkadaşları, The Health Effects of Ecstasy, A. Literatüre Review, 2002.
 - 30- Koçak N, Madde Bağımlılığına Sosyal Yaklaşımlar 2008, www.tubim.gov.tr.
 - 31- Ashton C H, Kamali F, Personality Lifestyles, Alcohol and Drug Consumption in a Sample of British Medical Students, Medical Education, 1995.
 - 32- Beauvais F, Trends in Drug Use Among American Indian Students and Dropouts, 1975 to 1994. American Journal of Public Health. November 1996; 86: 1594-1598.